

M. F.

Archives Internationales d'Histoire des Sciences lata 1961-1963

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 9/1, 139-141

1964

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skiego *Historia i rozwój medycyny morskiej w Polsce*, wygłoszony na Sekcji Medycyny Morskiej VI Krajowej Konferencji Medycyny Pracy, która się odbyła w dniach 14—16 VI 1962 w Gdańsku. Zestawiona na końcu referatu bibliografia liczy 26 pozycji.

Z. Br.

O MERKATORZE W MIESIĘCZNIKU „SEEVERKEHR“

Z okazji 450 rocznicy urodzin Merkatora¹ wychodzący w NRD miesięcznik „Seeverkehr“ opublikował w nrze 3/1963 artykuł inżyniera kartografii E. Pohlana *Gerhard Mercator — Begründer des wissenschaftlichen Kartographie*.

Z. Br.

Z HISTORII SZKOLENIA NAWIGATORÓW W ANGLII

Ian A. Borland, sekretarz Szkoły Nawigacyjnej (Thames Nautical Training College), w związku z setną rocznicą otrzymania przez tę szkołę pierwszego statku szkolnego, fregaty „Worcester“, opublikował w nrze 23/1963 „British Shipping“ artykuł *A hundred years of nautical training*, w którym przedstawił kolejne statki szkolne, którymi dysponowała szkoła w okresie owego stulecia.

Z. Br.

ARCHIVES INTERNATIONALES D'HISTOIRE DES SCIENCES
LATA 1961—1963

W latach 1961—1963 „Archives Internationales d'Histoire des Sciences“ — organ Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki — ukazywał się w podwójnych numerach dwa razy rocznie.

Wśród artykułów nru 54—55 z 1961 r. warto wymienić pracę naczelnego redaktora „Archiwów“ P. Costabela, omawiającą poświęcone mechanice dzieło *De viribus vivis* XVIII-wiecznego uczonego jugosłowiańskiego R. Boscovica. A. T. Grigorian zamieścił interesującą rozprawkę oceniającą idee zawarte w *Principiach* Newtona i *Autobiografii* Einsteina z punktu widzenia zagadnień historii nauki. W tym i następnym numerze zasługuje również na uwagę obszerny artykuł uczonego japońskiego Eikoh Ma na temat pierwszych kontaktów nauki japońskiej z osiągnięciami zachodniej medycyny. Praca opiera się na pamiętnikach japońskiego lekarza Sugita Gempaku (1733—1817), wybitnego praktyka i pioniera zachodniej medycyny.

Ponadto w numerze znajduje się sprawozdanie Z. Skubały z działalności Polskiego Komitetu Narodowego Międzynarodowej Unii Historii Nauki. W bogatym dziale recenzji trzy są pióra autorów polskich: pracę Z. Skubały i Z. Tokarskiego *Les universités polonaises* recenzuje W. Voisé, J. S. Musabiełkowa *Istorija organizatsionno sintsieza w Rossii* — E. Trepka, a wydane przez E. Rosena *Three Copernican Treatises* — J. Dobrzycki.

¹ Spolonizowana pisownia tego nazwiska jest powszechnie u nas używana. Dlatego dziwi umieszczenie w *Matej encyklopedii PWN* hasła *Mercator* (co nieco utrudnia jego znalezienie).

W nrze 56—57 A. J. Fiedosiejew podaje interesujący przegląd rozwoju hydrologii w Rosji do czasów Rewolucji Październikowej, a J. Itard pisze o punkcie styczności u Borellego w związku z *Księgą o stożkach Apolloniusza*.

W dziale materiałów znajduje się interesująca rozprawka T. Przypkowskiego, napisana na marginesie pracy Z. Ameisenowej o globusie Bylicy.

Nr 58—59 z 1962 r. otwiera obszerna praca M. Destombesa *Astrolabium z czasów Karolingów i pochodzenie naszych cyfr arabskich*. Jak sam autor stwierdza, praca ta jest owocem nieoczekiwanego odkrycia — astrolabium nieznanego specjalistom i zupełnie jeszcze nie opracowanego. Destombes podaje dokładny opis przyrządu, określa datę jego skonstruowania, dokonuje porównawczego przeglądu znanych astrolabiów wschodnich, hiszpańsko-arabskich i łacińskich X i XI w., na zakończenie daje ciekawe uwagi na temat pochodzenia cyfr arabskich. Pracę uzupełnia kilka tablic i fotografii. W tymże numerze R. S. Westfall zamieszcza krótki przyczynek do newtonowskiej teorii barw, a A. Koyré i I. B. Cohen — obszerny artykuł omawiający związek Newtona z korespondencją między Leibnitzem i Clarke'm. S. W. Andriejew dokonuje przeglądu klasycznych idei Hipokratesa jako wielkiego prologu do wspinałego rozwoju patologii i medycyny dzisiejszej doby.

W dziale sprawozdań z działalności Komitetów Narodowych Unii Historii Nauki znajduje się wypowiedź T. Przypkowskiego na temat organizacji badań nad inwentarzem zabytkowych przyrządów naukowych w Polsce, a w dziale recenzji E. Trepka omawia pracę Butlerowa *Nauczajna i uczebna diejatielnost. Sbornik dokumentow*.

Wśród artykułów zawartych w nrze 60—61 znajduje się m.in. wypowiedź A. T. Grigoriana o głównych kierunkach rozwoju mechaniki w ZSRR, praca V. Boss o J. D. Bruce, pierwszym kolporterze idei newtonowskich w Rosji, a także krótka rozprawka W. Colemana na temat G. Cuviera oraz biologicznej zmienności i stałości gatunków.

Ponadto w numerze mieści się obszerne sprawozdanie z odbytego w Filadelfii w czasie X Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki w sierpniu 1962 r., statut Unii i sprawozdanie z Kongresu.

W roku 1963 *Archiwa* powróciły do formy kwartalnika. Numer 62 ukazał się jako pierwszy po zmianach w zespole redakcyjnym. Dla nas szczególnie interesująca jest wiadomość, że w Komitecie Redakcyjnym znajduje się obecnie również przedstawiciel Polski, prof. W. Voisé. Redaktorem naczelnym pozostał P. Costabel, obowiązki zastępcy naczelnego redaktora przejął M. D. Grmek.

Numer zawiera artykuł L. Thorndike'a, w którym autor omawia niewydany manuskrypt Raymonda Lulla *De deo et creaturis*, przytaczając tekst oryginalny. A. Rupert i M. Boas Hall zajmują się ustaleniem daty pisma Newtona dotyczącego ruchu po elipsie. E. Fric analizuje niewydaną notatkę Lavoisiera dotyczącą materiału, który może częściowo zastąpić saletrę przy wyrobieniu prochu, M. D. Grmek przedstawia wkład Tesli do medycyny, a A. T. Grigorian pisze o Łomonosowie i jego teoriach fizycznych.

W dziale sprawozdawczym czytamy m.in. sprawozdanie z Międzynarodowego Kongresu Historii Farmacji, który odbył się w Austrii oraz sprawozdanie z IV Konferencji Historii Nauki w Radzieckich Republikach Nadbałtyckich, która odbyła się w Rydze.

Pięć artykułów znajdujących się w nrze 63 przynosi ciekawe informacje dotyczące historii nauki z pięciu różnych dziedzin. Ujęcie filozoficzne reprezentuje W. Voisé w rozprawie na temat zmieniającej się w ciągu dziejów definicji czasu i jej związku z poglądami uczonych i filozofów. H. Guerlac zajmuje się wyjaśnieniem związków między Newtonem i mniej znanym angielskim eksperymentatorem Francisem Hauksbeem. Zdaniem Guerlaca, doświadczenia Hauksbeego miały

bardzo głęboki wpływ na wiele teorii Newtona, m.in. na teorię eteru. *Naukowej ekspedycji* Piotra Gassendiego z 1640 r. poświęcony jest artykuł Allena G. Debusa. Gassendi, badając tor ciała spadającego z masztu okrętu będącego w ruchu, udowodnił, że tor ten dla przebywających na statku jest wyraźnie linią prostą. Dowodem tym oddał wielką przysługę teorii kopernikańskiej, definitywnie odrzucając jeden z głównych przeciwko niej argumentów. W. W. Tichomirow na podstawie przeglądu literatury geologicznej pierwszej połowy XIX w. formułuje ogólne wnioski dotyczące specyficznych cech procesu rozwojowego nauk przyrodniczych. Krótki artykuł K. Biermanna daje nam kilka uzupełniających wiadomości dotyczących biografii XIX-wiecznego matematyka Jakuba Steinera.

W dziale sprawozdawczym czytamy informację o posiedzeniu niemieckiego Towarzystwa Historyków Nauki odbytym jesienią 1962 r. oraz zapowiedź I Colloquium Historii Nauki w Meksyku.

M. F.

POLSKIE MATERIAŁY W CZESKIM BIULETYNIE KOMISJI HISTORII NAUK

Kwartalne wydawnictwo wewnętrzne Komisji Historii Nauk Przyrodniczych, Medycyny i Techniki Czechosłowackiej Akademii Nauk „Zprávy Komise pro Dějiny Přírodních, Lékařských a Technických Věd ČSAV“ korzysta niejednokrotnie z materiałów polskich lub nawiązuje do nich. W zeszytcie 14 z 1963 r. zamieszczono czeskie tłumaczenie artykułu prof. E. Olszewskiego o zakresie historii techniki i jej miejscu wśród innych nauk z obcojęzycznego numeru „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki“ z 1962 r. Na materiały polskie (prace prof. Z. Ameisenowej i prof. A. Birkenmajera) powołuje się parokrotnie Karel Fischer w artykule *Příspěvek Prahy k tvorbě hvězdných atlasu*, a Valentin Urfus w notatce *K vývoji patentního práva* nawiązuje do artykułu doc. W. Jewsiewickiego z nru 11 „Zpráv“¹

E. O.

¹ Por. notatkę w rubryce *Z časopism* nru 4/1963 „Kwartalnika“.